

Minnetale over professor Olav Eldholm

Holdt på møte i Bergen
3. november 2022

av Jan Inge Faleide

Professor Olav Eldholm døde 18. mars, 80 år gammel. Med det er en bauta i det norske geofag-miljøet borte. Han var min mentor – først som lærer og veileder på 1970-tallet og etter hvert som en nær kollega og samarbeidspartner.

Etter fullført cand.real. grad i geofysikk ved Jordskjelvstasjonen, Universitetet i Bergen i 1967, fortsatte Olav som forsker samme sted. I 1969 reiste han med stipend fra Norge til Lamont-Doherty Geological Observatory ved Columbia University i New York – en institusjon i den internasjonale forskningsfronten innen marin geofysikk. Her jobbet Olav tett med ledende forskere som Manik Talwani, John Ewing med flere., og han lærte hvordan fagfeltet raskt utviklet seg i lys av at platetektonikken ble etablert som vitenskapelig teori, noe som representerte et paradigmeskifte i vår forståelse av jordens dynamikk og utvikling.

Han tok med seg denne kunnskapen, masse entusiasme og et internasjonalt forskernettverk tilbake til Norge i 1974. Han ble da tilsatt ved Universitetet i Oslo og begynte å bygge opp en stor og sterk forskningsgruppe innen marin geofysikk ved Institutt for geologi. Gruppen forsket på dannelsen og utviklingen av Atlantiske dyphavsbassenger og omkringliggende kontinentalmarginer i nært samarbeid med internasjonale toppforskere.

Han ledet også tidlig store forskningsprosjekter med søkelys på forståelsen av sedimentbassenger på norsk kontinentalsokkel, i samarbeid med petroleumsindustrien som da var på rask fremmarsj i Norge.

Basert på sin erfaring fra Lamont gikk Olav i bresjen for å etablere geofysiske databaser og utvikle verktøy for integrert analyse av dataene. Han var pådriveren for å etablere en moderne IT-infrastruktur og internett ved Institutt for geologi (UiO) på 1980-tallet.

Forskningen var finansiert både av myndighetene og petroleumsindustrien, som i sin leting etter hydrokarboner hadde stor nytte av Olavs grunnforskning. Mange av Olavs studenter fikk sentrale posisjoner i academia, forskningsinstitusjoner og selskaper som arbeidet frem oljeeventyret på norsk kontinentalsokkel. For yngre forskere som satset på en akademisk karriere ga Olav gode råd og frihet til å utforske det faglige nettverket han hadde etablert.

I 1976 tok han turen over fjellet til Jordskjelvstasjonen i Bergen for å forsvare sin Dr. philos. grad.

Olav hadde sitt virke ved Universitetet i Oslo frem til 2003, og var valgt instituttleder i to perioder (1981–1983 og 1994–1997). I 2003 flyttet Olav vestover igjen og ble ansatt som leder av det nyetablerte Institutt for Geovitenskap ved Universitetet i Bergen. Instituttet ble til ved sammenslåing av Institutt for den faste jords fysikk og Geologisk institutt, og Olav styrte det nye instituttet med imponerende stødig hånd.

I 2009 gikk han over i pensjonistenes rekke og gav fra seg et velfungerende og skapende geofaglig institutt. Han ble værende ved instituttet som professor emeritus og var en aktiv forsker og klok rådgiver som beholdt sitt engasjement helt frem til det siste. Olav kom ofte forbi kontoret til en kollega for å diskutere en faglig problemstilling han var opptatt av.

Olav var en kunnskapsrik, sterk og respektert leder med klare strategiske visjoner. Han var alltid godt forberedt og meget tydelig i gjennomføringen av forskningsstrategier og -prosjekter. Han markerte seg som en forsvarer av universitetets egenart og kjerneverdier.

Internasjonalt er Eldholm mest kjent for sine studier av vulkanske marginer og store vulkanprovinser. Hans arbeid på store vulkanprovinser («LIPs»), sammen med Mike Coffin, var banebrytende og er fortsatt basis for videre studier av slike områder og konsekvensene dannelsen av disse har hatt for klima på jorden gjennom geologisk tid. Samarbeidet deres innebar flere gjensidige besøksavtaler mellom Universitetet i Oslo og University of Texas på 1990-tallet. Deres banebrytende 1994-publikasjon om LIPs i *Reviews of Geophysics* har høstet >1600 siteringer, og de var medforfattere av 16 andre publikasjoner i den internasjonale, fagfelleurderte litteraturen mellom 1992 og 2021.

Olav involverte seg sterkt i det internasjonale vitenskapelige boreprogrammet ODP (og etterfølgeren IODP) og han ledet selv et boretokt på Vøringplataet i Norskehavet i 1985. Resultatene fra dette gjorde Vøringmarginen til en typelokalitet for vulkanske marginer. Olavs innsats for det internasjonale boreprogrammet strakk seg over tre tiår (1977–2007) der han besatt en rekke sentrale verv i styret samt diverse komiteer, paneler og arbeidsgrupper. Det samme gjorde han i det europeiske konsortiet (ECOD/ECORD) av medlemsland som deler på et medlemskap i det internasjonale boreprogrammet (ODP/IODP). Olav var med på etablere dette konsortiet og ledet sekretariatet fra Oslo i første fase.

Sist høst returnerte IODP og boreskipet Joides Resolution til våre hjemlige farvann og en rekke hull ble boret på den ytre marginen utenfor Midt-Norge. En av strukturene som ble boret i 2021, en 55 millioner år gammel vulkan dannet da Europa og Grønland skilte lag, fikk navnet Eldhø som en anerkjennelse av Olavs banebrytende arbeid i Norskehavet. Olav satte stor pris på dette initiativet fra de to toktlederne, Sverre Planke og Christian Bernd, som begge var doktorstudenter av Olav.

Utover boretoktet på Norskemarginen opparbeidet Olav seg betydelig fartstid til sjøs i løpet av karrieren. Til sammen tilbrakte han ca. 16 måneder (hvorav halvparten som toktleder) ombord på amerikanske, japanske, norske og svenske forskningsfartøy. Disse toktene omfattet blant annet Norske-Grønlandshavet, Barentshavet, Det indiske hav og det vestlige Stillehavet. Olav engasjerte seg også i viktige nasjonale fora, blant annet i NFR-programmer som Petromaks og i OG21, som utformer nasjonale strategier som skal føre til en koordinert og fokusert tilnærming til forskning og utvikling i petroleumsindustrien. Han var lenge involvert i VISTA og i flere år var han styreleder for Stiftelsen NORSAR.

Som en anerkjennelse for sin vitenskapelige dyktighet og sine prestasjoner ble Olav hedret med flere utmerkelse og akademimedlemskap både nasjonalt og internasjonalt. Mest prestisjefyllt var da han i 2007 ble utnevnt til Ridder 1. klasse av Den Kongelige Norske St. Olavs Orden for sin innsats innen forskning og undervisning.

Olav var mentor for mange, og vi er takknemlige for at hans banebrytende arbeid gjorde veien lettere for oss som kom etter. Vi savner ham som forsker, underviser, leder, samfunnsbygger og venn, og vi vil arbeide hardt for å bringe arven etter Olav videre.

Jeg lyser fred over Olavs minne.